

โรคใช้หวัดนก เป็นตัวอย่างของโรคติดต่ออุบัติใหม่ที่มีความซับซ้อน และเป็นภัยคุกคามสุขภาพประชาชน รวมทั้งสร้างความสูญเสียต่อเศรษฐกิจและสังคม การระบาดของโรคใช้หวัดนกที่เกิดขึ้นในประเทศแถบเอเชีย ในปี 2547 ได้สร้างความสูญเสียมากที่สุดเป็นประวัติการณ์ มีการทำลายสัตว์ปีกเพื่อควบคุมโรคมากกว่า 100 ล้านตัว โดยมีผู้ป่วยเสียชีวิตในประเทศไทย 12 คน และในเวียดนาม 20 คน

“ ใช้หวัดนกสายพันธุ์เอชห้าเอ็นหนึ่ง (H5N1) ที่ระบาดอยู่ในขณะนี้ พบว่าเคยมีการระบาดรุนแรงจนมีคนป่วยและตาย เป็นครั้งแรกในฮ่องกง เมื่อปี 2540 ปัจจุบันเชื้อโรคสามารถติดต่อจากสัตว์ปีกสู่ ม้า แมว เสือ และคนได้ การกำจัดหรือควบคุมใช้หวัดนกทำได้ยากมากเพราะใช้หวัดชนิดนี้มีสัตว์ปีกเป็นพาหะ¹ โดยเฉพาะผ่านไก่ซึ่งเป็นสัตว์เลี้ยงเชิงธุรกิจที่มีจำนวนมากที่สุด ในปี 2546 เกิดใช้หวัดนกระบาดไล่ตั้งแต่ในฮ่องกง เนเธอร์แลนด์ เบลเยียม เกาหลีใต้ ไต้หวัน จีน ญี่ปุ่น และเวียดนาม ปี 2547 ต่อมาก็แพร่กระจายสู่ประเทศไทย ลาว กัมพูชา ปากีสถาน และอินโดนีเซีย²

สำหรับประเทศไทย ปลายปี 2546 มีข่าวว่าไก่ในเขตจังหวัดนครสวรรค์ตายอย่างประหลาดยกเล้า และเกิดระบาดลุกลามไปอย่างรวดเร็ว เพียงเวลาเดือนเศษๆ ไก่เกือบทั่วประเทศก็ตายหลายหมื่นตัว กว่าที่รัฐบาลจะยอมรับว่ามีการระบาดของใช้หวัดนกสู่ไก่ก็หลังจากมีไก่ตายเป็นจำนวนมากในหลายจังหวัด และมีคนป่วยและเสียชีวิตเมื่อกลางเดือนมกราคม 2547 โดยการระบาดได้ขยายตัวลามไปถึง 32 จังหวัด (ดูรายละเอียดในล้อมกรอบ) จนกลายเป็นปัญหาใหญ่ที่น่าสะพรึงกลัวในบ้านเรา เพราะคนไทยทุกครัวเรือนนิยมเลี้ยงไก่ไว้กินไข่และกินเนื้อ ขณะที่ผลิตภัณฑ์จากไก่และเป็ดก็เป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของประเทศ โดยในปี 2546 ทำเงินเข้าประเทศสูงถึง 60,000 ล้านบาท พอมีเรื่องใช้หวัดนกในปี 2547 ยอดเงินนี้ก็ลดลงไปมากกว่าครึ่งหนึ่ง

ความน่ากลัวของโรคใช้หวัดนกเห็นได้ชัดจากการกลับมาแพร่ระบาดของใช้หวัดนกถึง 2 รอบในปี 2547 รัฐบาลได้พยายามทุกวิถีทางในการควบคุมโรค โดยเอ็กซเรย์ทุกตารางนิ้ว และฆ่าไก่ไปหลายสิบล้านตัว พร้อมกับจ่ายเงินทดแทนให้ผู้เลี้ยงกว่า 5 พันล้านบาท รวมถึงส่งเสริมแกมบังคับให้มีการเลี้ยงไก่แบบถูกหลักสุขาภิบาล การแบ่งเขตพื้นที่เลี้ยงสัตว์ปีก และเข้มงวดในเรื่องการเคลื่อนย้ายสัตว์ปีก

ทั้งหมดนี้แค่ทำให้การระบาดซาลงไปบ้าง ในช่วงปลายปี 2547 ต่อต้นปี 2548 มีการแพร่ระบาดอย่างหนักของโรคใช้หวัดนกสายพันธุ์เอชห้าเอ็นหนึ่งในเวียดนามอีกครั้ง ส่วนในบ้านเราอาจเกิดการระบาดในรอบที่ 3 เพราะต้นปี 2548 ยังคงพบการติดเชื้อในไก่บ้าน นกธรรมชาติ ติดเชื้อ 0.5-1% ไก่ชนติดเชื้อ 1-2% และเป็ดไล่ทุ่ง 10 ล้านตัว ในบางแห่งติดเชื้อสูงถึง 40 % จนเป็นเหตุให้รัฐบาลสั่งเอ็กซเรย์ทุกพื้นที่อีกรอบหนึ่ง

หลายฝ่ายจึงฟันธงว่า ประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านจะเป็นแหล่งรังโรคของใช้หวัดนกไปอีกนาน

”

การติดเชื้อไข้หวัดนกในคน

คนที่มีโอกาสเสี่ยงสูงในการติดเชื้อไข้หวัดนก คือ เกษตรกร ผู้ชำแหละ ผู้ทำการขนส่ง ผู้ที่ไปสัมผัสกับสัตว์ปีกที่ป่วย หลังจากสัมผัสโรคภายใน 5 วัน หากมีการติดโรคจะมีอาการเป็นไข้ ปวดเมื่อยตามเนื้อตามตัวอ่อนเพลียมาก และมีอาการทางระบบหายใจ แต่เนื่องจากในโลกนี้มีผู้ป่วยติดเชื้อไข้หวัดนกยังไม่ถึง 100 ราย รายละเอียดเกี่ยวกับความรุนแรงของโรคจึงยังประเมินได้ไม่แน่ชัด ผู้ป่วยอาจหายเองได้ภายในหนึ่งสัปดาห์ แต่หากมีอาการแทรกซ้อนรุนแรงจะมีอาการของโรคปอดบวมและเกิดอาการหายใจล้มเหลว คล้ายการเกิดโรคซาร์ส และมีโอกาสเสียชีวิตสูงมาก³

สำหรับจำนวนผู้ป่วยไข้หวัดนกที่พบในประเทศไทยตลอดปี 2547 มีกรณีผู้ป่วยต้องสงสัยทั้งสิ้น 661 ราย ยืนยันว่าเป็นผู้ป่วยไข้หวัดนกทั้งสิ้น 17 ราย รักษาหาย 5 ราย เสียชีวิต 12 ราย ที่น่าเป็นห่วงคือมีผู้ป่วยที่เป็นเด็กจำนวน 7 ราย เสียชีวิตถึง 6 ราย

บทเรียนระหว่างการปกปิดและการเปิดเผยข้อเท็จจริงของไข้หวัดนก

ก่อนที่ประเทศไทยจะเผชิญวิกฤตไข้หวัดนก หลายประเทศทั้งเอเชียและในยุโรปต่างเผชิญไข้หวัดนก ขณะที่ในทวีปยุโรปและอเมริกาขาดแคลนเนื้อไก่ เนื่องจากประเทศในตะวันออกกลางสั่งซื้อไก่แปรรูปล่วงหน้าจำนวนมาก เพื่อกักตุนสินค้าในช่วงสงครามสหรัฐกับอิรัก เช่นเดียวกับสหภาพยุโรปที่สั่งนำเข้าเนื้อไก่จากไทยเพิ่มขึ้น เพราะกำลังประสบปัญหาคลื่นความร้อน และความแห้งแล้งของโลกอย่างหนัก ส่งผลให้แหล่งผลิตไก่จำนวนมากได้รับความเสียหาย ส่วนที่แคนาดาหันมานำเข้าเนื้อไก่จากไทยมากขึ้น แทนการนำเข้าจากสหรัฐ เนื่องจากการระบาดของโรคนิวคาสเซิลในไก่ของสหรัฐ นอกจากนี้ยังมีการตรวจพบสารตกค้างในโดรฟุแนลส์ของฟาร์มไก่ในโปรตุเกสและบราซิล เหตุการณ์ทั้งหมดนี้ล้วนส่งผลต่อการส่งออกไก่ของไทยอย่างยิ่ง⁴ ทำให้ในปี 2546 ไทยส่งออกเนื้อไก่และผลิตภัณฑ์จากไก่ได้เพิ่มขึ้นมากซึ่งเป็นรายได้สำคัญของประเทศไทย

จึงไม่น่าประหลาดใจที่ในระยะแรก หน่วยราชการพยายามจะปิดข่าวการตายของไก่จำนวนมากในจังหวัดต่างๆ โดยอ้างว่าเป็นการตายเพราะโรคอหิวาต์ที่มักเกิดประจำทุกปี แต่คำถามสำคัญของการเกิดระบาดไข้หวัดนกในบ้านเรา คงอยู่ที่ว่า ทั้งๆ ที่ประเทศไทยรับรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องไข้หวัดนกระบาดในประเทศใกล้เคียง เหตุใดหน่วยราชการที่รับผิดชอบเรื่องนี้จึงละเลยการระงับภัยที่อาจเกิดขึ้นกับประเทศไทย

การไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงเรื่องไข้หวัดนกนี้เอง ทำให้คณะทำงานของกรมสาธารณสุข และการคุ้มครองผู้บริโภคของสหภาพยุโรป (อียู) ได้เชิญเอกอัครราชทูตผู้แทนไทยประจำอียู ณ กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม ไปตำหนิและแสดงความผิดหวังที่รัฐบาลไทยปกปิดข้อมูลไข้หวัดนก⁵

การปกปิดข่าวในระยะแรก ก่อให้เกิดความตื่นตระหนกในหมู่ประชาชนเป็นอันมาก คนไม่กล้ากินไก่และไข่ รวมถึงสัตว์ปีกอื่นๆ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับ การกลับมาระบาดในรอบที่ 2 ได้มีการเสนอข่าวตรงไปตรงมาและต่อเนื่อง กลับพบว่า การตื่นกลัวไข้หวัดนก รอบนี้น้อยลงกว่าเดิม เห็นได้ว่า ความรู้ความเข้าใจที่มากขึ้นของประชาชน และการเปิดเผยข้อมูลตามความเป็นจริงอย่างทันที่ทั้งที่มีส่วนช่วยลดความตระหนกตกใจ และเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการตื่นกลัว โดยที่ประชาชนก็สามารถรับมือกับสถานการณ์จริงได้ดีขึ้น

ความขัดแย้งทางความคิดอันเนื่องมาจาก การระบาดของไข้หวัดนก

ต้องยอมรับว่าเรื่อง 'ไข้หวัดนก' เป็นเรื่องใหม่ในสังคมไทย ความรู้ที่แท้จริงยังไม่เพียงพอ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้ผู้คนวิตกกังวลสูง แต่ความคิดเกี่ยวกับการแก้ปัญหายังไม่ลงตัวนัก

1. การโต้แย้งเกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงไก่ภายในประเทศ ระหว่างกลุ่มผู้เลี้ยงไก่แบบอุตสาหกรรม ที่ถือไก่เป็นสิ่งของหรือสินค้าต้องการนำไปเข้าสู่ฟาร์มระบบปิด มีการควบคุมอย่างดีและการเลี้ยงใช้ต้นทุนสูงกับกลุ่มผู้เลี้ยงไก่แบบพื้นบ้านที่ถือว่า ไก่ต้องมีชีวิตอยู่ตามธรรมชาติ สามารถปรับตัวและสร้างภูมิคุ้มกันตนเองได้

เมื่อเกิดโรคระบาดในรอบแรก ไก่ในการเลี้ยงระบบปิดนั้นอ่อนแอกว่าไก่เลี้ยงแบบธรรมชาติ จึงเกิดความเสียหายมากกว่าแต่ในการระบาดรอบ 2 ไก่พื้นบ้าน เปิดพื้นบ้านและเปิดใส่ทุ่ง กลับติดเชื้อและตายมากในรอบที่ 2 จึงอาจเป็นไปได้ว่าไข้หวัดนกเกิดขึ้นในฟาร์มไก่ที่เลี้ยงอย่างแออัดยัดเยียด แล้วเชื้อแพร่กระจายเข้าสู่ธรรมชาติ แต่อย่างไรก็ตามยังไม่มีการศึกษาเรื่องนี้อย่างเป็นระบบและจริงจัง

2. ความขัดแย้งของผู้ต้องการใช้วัคซีนกับไม่ใช้วัคซีน ผู้ต้องการใช้วัคซีนส่วนใหญ่คือผู้เลี้ยงไก่ไข่ ไก่บ้าน และนกสวยงาม โดยเฉพาะในกลุ่มผู้เลี้ยงไก่ชนที่มีโอกาสเสี่ยงสูง เพราะต้องดูแลสัมผัสไก่อย่างใกล้ชิด ไก่พวกนี้อาจมีเชื้ออยู่ในตัวแต่ยังไม่ได้แสดงอาการออกมา หากได้รับวัคซีนไข้หวัดนก สัตว์ก็จะไม่แสดงอาการของโรคแม้จะยังสามารถขับเชื้อออกมาได้ แต่ปริมาณเชื้อจะลดลงถึงกว่า 1,000 เท่าหรือไม่ปล่อยเชื้อเลย เจ้าของเชื่อมั่นว่าจะไม่เป็นโรคและสามารถดูแลไก่แบบเดิมได้

ส่วนกลุ่มที่ไม่ต้องการให้ใช้วัคซีนให้เหตุผลว่า ภูมิคุ้มกันที่กระตุ้นโดยวัคซีน อาจทำให้เชื้อไข้หวัดนกกลายเป็นสายพันธุ์ที่ก่อให้เกิดการระบาดได้รุนแรงและรวดเร็วมากขึ้น โดยอาจไม่ต้องอาศัยตัวผ่านที่เป็นสัตว์ชนิดอื่นๆ อีกต่อไป และการใช้วัคซีนจะมีผลต่อระบบการเฝ้าระวังโรค ทำให้ไม่สามารถแยกแยะได้ว่าสัตว์ตัวใดมีภูมิคุ้มกันที่เกิดจากการติดเชื้อไวรัสในพื้นที่ หรือเกิดจากการได้รับวัคซีน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อกระบวนการควบคุมและการกำจัดโรคโดยตรง

นอกจากนี้ ยังมีความกลัวว่าประเทศคู่ค้า โดยเฉพาะสหภาพยุโรปและญี่ปุ่นจะระงับการนำเข้าไก่สุกจากประเทศไทย หากมีการใช้วัคซีนไข้หวัดนกไม่ว่าจะในสัตว์ปีกใดๆ แม้ข้อกำหนดเกี่ยวกับการนำเข้าของฮิยูและญี่ปุ่นคล้ายกันคือ การนำเข้าไก่สดห้ามฉีดวัคซีน แต่ไม่มีข้อกำหนดดังกล่าวในการนำเข้าไก่ต้มสุก ผู้บริโภคไก่ต้มสุกก็จะไม่ซื้อถ้ามีการฉีดวัคซีนไก่

น่าคิดว่า แม้ในระยะต่อมาหลักฐานต่างๆ ทางวิทยาศาสตร์จะแก้ข้อกังขาดังกล่าวตกไปจนหมดสิ้น แต่ข้อกังวลเกี่ยวกับผลกระทบต่อการส่งออกไก่ ก็ทำให้ประเทศไทยยังเป็นประเทศเดียวในโลกที่ประกาศว่า 'ห้ามใช้วัคซีนไข้หวัดนกในสัตว์ปีกทุกชนิด' และไม่ยอมให้มีการขึ้นทะเบียน 'วัคซีนไข้หวัดนก' อย่างถูกกฎหมายในประเทศ

ทางออกในระยะยาว

ข้อเท็จจริงที่ไม่อาจปฏิเสธได้คือ โรคไข้หวัดนกเป็นปัญหาที่ไร้พรมแดน จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับความร่วมมือจากประเทศต่างๆ ในการกำหนดมาตรการแก้ไข ในประเทศเองต้องมีมาตรการเฝ้าระวังที่เข้มแข็ง สามารถตรวจสอบและติดตามการแพร่ระบาดของเชื้อในสัตว์ปีกและในคน เพื่อให้เกิดการควบคุมโรคได้อย่างรวดเร็วสำหรับมาตรการที่ประเทศไทยใช้อยู่ ไม่ว่าจะเป็นการใช้อาสาสมัครสาธารณสุขกว่า 9 หมื่นคนทั่วประเทศในการติดตามเฝ้าระวังโรคอย่างต่อเนื่อง ผู้แทนขององค์การอนามัยโลกถือว่าเป็นตัวอย่างที่ดี

ควรกล่าวด้วยว่า มนุษย์จำเป็นต้องอยู่ร่วมกับโรคระบาดที่คว่ำชีวิตมนุษย์เป็นจำนวนมาก และกรณีเชื้อไข้หวัดนกไม่มีทางจะกำจัดให้หมดไปจากประเทศไทยหรือจากโลกนี้ได้ จึงต้องหาวิธีอยู่ร่วมกับไข้หวัดนกโดยไม่ก่อความเสียหายร้ายแรง ต้องเปิดให้ประชาชนร่วมกันเป็นเจ้าของปัญหา ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ที่จะอยู่กับการมีเชื้อไวรัสหวัดนกในโลกและในประเทศไทย รัฐบาลและหน่วยราชการต้องดำเนินงานเชิงมหภาคอย่างมีประสิทธิภาพ และประสานกับการดำเนินการเชิงจุลภาคของชาวบ้านหรือ ภาคประชาสังคม ในลักษณะของ 'รัฐ - ประชา ร่วมใจ - ร่วมทำ'

วิกฤตไข้หวัดนกที่ผ่านมา ชี้ว่าเรายังมีองค์ความรู้เกี่ยวกับนกอพยพของประเทศไทยน้อย จึงควรมีคณะทำงานเกี่ยวกับเรื่องนกอย่างเป็นทางการ จัดให้มีอาสาสมัครที่เป็นนักดูนกหรือผู้ที่สนใจคอยสังเกตและเก็บข้อมูลในพื้นที่ที่มีอาสาสมัครอาศัยอยู่ ตลอดจนการวิจัยนกอพยพอย่างจริงจัง¹⁰

สัญญาณเตือนภัยที่สำคัญที่สุดในเรื่องนี้คือ การระบาดของไข้หวัดนกกลายเป็นปัญหาใหญ่ในระดับโลก เนื่องจากประวัติศาสตร์โรคระบาดระดับโลกซึ่งว่ามีการระบาดของไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ทุก 10 ถึง 30 ปี ทุกครั้งเกิดจากการกลายพันธุ์ของไวรัสไข้หวัดใหญ่ในสัตว์ปีก ครั้งล่าสุดระบาดไปเมื่อ 40 ปีที่แล้ว จึงมีแนวโน้มว่าอาจเกิดการระบาดใหญ่ของไข้หวัดใหญ่จากไวรัสไข้หวัดนก นักวิทยาศาสตร์การแพทย์ทั่วโลกเชื่อว่าเชื้อไข้หวัดนก โดยเฉพาะสายพันธุ์เอช5เอ็นเอหนึ่งที่กำลังระบาดและมีการติดต่อสู่มนุษย์ อาจมีการผสมข้ามสายพันธุ์กับไวรัสไข้หวัดใหญ่หรือกลายพันธุ์จนสามารถติดจากคนสู่คนได้อย่างง่ายดาย ซึ่งอาจส่งผลให้มีผู้คนล้มตายหลายสิบล้านคน

คณะกรรมการพิจารณาแก้ไขปัญหไข้หวัดนก จึงควรจัดทำแผนเตรียมพร้อมรองรับการระบาดใหญ่ของไข้หวัดใหญ่ไปพร้อมกับการทำแผนแก้ไขปัญหไข้หวัดนกด้วย

สถานการณ์ไข้หวัดนกในประเทศไทย พฤศจิกายน 2546 - มกราคม 2548

พฤศจิกายน 2546

เกิดโรคระบาดที่มีจุดเริ่มต้นมาจากฟาร์มเลี้ยงไก่ไขวบริเวณบึงบอระเพ็ด และอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ และระบาดไปยังพื้นที่ข้างเคียง และสู่พื้นที่ภาคกลางในเวลาต่อมา

ธันวาคม 2546

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ยืนยันว่าการตายของไก่ไม่ได้เกิดจากการแพร่ระบาดของไข้หวัดนก แต่เป็นการตายจากสภาพภูมิอากาศของไทย ในช่วงปลายฝนต้นหนาว ส่วนการตายของไก่เขตพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ที่สูงถึงหนึ่งแสนตัวนั้น จากการชันสูตรพบว่าเกิดจากการติดเชื้ออหิวาต์ไก่อ ไม่ใช่การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนก

มกราคม 2547

สำนักโรคระบาดวิทยาได้รับรายงานผู้ป่วยสงสัยติดเชื้อไข้หวัดนก 3 ราย (ผู้เสียชีวิตรายแรกเป็นเด็กชายอายุ 6 ขวบ ป่วยเมื่อวันที่ 3 มกราคม และเสียชีวิตวันที่ 25 มกราคม ที่จังหวัดกาญจนบุรี) แต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขย้ำว่าไม่มีการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนกและถือโอกาสวันตรุษจีนพิสูจน์ความปลอดภัยด้วยการบริโภคไก่ที่ตลาดเยาวราช และต่อมาวันที่ 20 มกราคม มีการจัดเมนูไก่ไปเลี้ยงในการประชุม คณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรีและคณะกินไก่ไขว่ถ่ายทอดสดทั่วประเทศ แต่สามวันถัดมากรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตรวจพบ การติดเชื้อ H5N1 ครั้งแรกจากฟาร์มไก่ไข่แห่งหนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรี รัฐบาลจึงยอมรับว่ามีเชื้อไข้หวัดนกในประเทศไทย และตั้งคณะกรรมการพิจารณาแก้ไขวิกฤตการณ์ไข้หวัดนกระบาดในไก่ วันที่ 23 - 30 มกราคม รัฐบาลสั่งทำลายไก่ และไก่ที่ตายเองรวม 13.9 ล้านตัว จาก 3,459 ฟาร์ม พบพื้นที่มีเชื้อโรค 148 จุด ใน 32 จังหวัด

กุมภาพันธ์ 2547

รัฐบาลจัดมหกรรม กินไก่ไทย ปลอดภัยร้อยเปอร์เซ็นต์ ที่สนามหลวงพร้อมรับรองว่า หากบริโภคไก่ปรุงสุกอย่างดีแล้วเสียชีวิต รัฐบาลยินดีจ่ายเงินชดเชย 5 ล้านบาท

มีนาคม 2547

นายกรัฐมนตรีระบุสถานการณ์ไข้หวัดนกเริ่มคลี่คลาย เหลือเพียงไม่กี่รายบังจุด และเตรียมประกาศเป็นพื้นที่ปลอดโรคไข้หวัดนกในวันที่ 9 เมษายน

เมษายน 2547

ในเชียงใหม่พบไก่ตายนับพัน รัฐบาลเลื่อนการประกาศให้ประเทศไทยปลอดจากโรคไข้หวัดนกจากวันที่ 9 เมษายนเป็นวันที่ 27 เมษายน ต่อมายอมรับยังไม่สามารถประกาศว่า ประเทศไทยเป็นพื้นที่สีเขียวปลอดเชื้อโรคไข้หวัดนกได้

พฤษภาคม 2547

15 พฤษภาคม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกาศไทยใช้ปลอดหวัดนก 100% หลังจากไม่พบการระบาดซ้ำทั่วประเทศ 21 วัน แต่เพียง 7 วันถัดมา ก็พบการระบาดของโรคไข้หวัดนกอีกครั้งที่จังหวัดเชียงใหม่

มิถุนายน 2547

มีการร้องเรียนค่าชดเชยที่ไม่เป็นธรรมที่จังหวัดพิจิตร ปศุสัตว์พบว่ามีการฆ่าตัวและไก่ตายเพื่อขอเงินชดเชย

กรกฎาคม 2547

ต้นเดือนพบไข้หวัดนกปะทุรอบสองที่ฟาร์มไก่ไข่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ถัดมาพบพื้นที่ยืนยันว่ามีเชื้อไข้หวัดนก 59 จุด 21 จังหวัด

สิงหาคม 2547

กระทรวงสาธารณสุขออกประกาศกระทรวงเรื่องห้ามนำเข้า ห้ามขายและห้ามใช้วัคซีนไข้หวัดนกอย่างเด็ดขาด หากฝ่าฝืนมีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายอาหารปลอดภัย

กันยายน 2547

กระทรวงสาธารณสุขสั่งรื้อแผนการควบคุมโรค โดยเปลี่ยนเป็นการเฝ้าระวังแบบ 100% ทั่วประเทศ ไม่รื้อให้มีการประกาศว่าพื้นที่ใดเป็นพื้นที่ สีแดง-สีเหลือง แต่จะใช้มาตรการเข้มงวดไว้ล่วงหน้า

ตุลาคม 2547

ต้นเดือนรัฐบาลประกาศล้างฆ่าพันธุ์ไข้หวัดนกให้สิ้นซากภายใน 1 เดือน และเปลี่ยนตัวรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ต่อมากลางเดือนพบเชื้อในสวนสัตว์ศรีราชาในโคร่งไก่มีเชื้อหวัดนก เสียชีวิต 23 ตัว จึงต้องฆ่าตัดตอน 147 ตัว จากเชื้อ 358 ตัว

พฤศจิกายน 2547

คณะกรรมการพิจารณาแก้ไขปัญหามีไข้หวัดนก เสนอแผนยุทธศาสตร์ 5 ปี เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการควบคุมโรคและความพร้อมรับมือกับโรคติดต่อที่เกิดขึ้นใหม่ด้วย ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ (1) การจัดการความรู้โรคไข้หวัดนก (2) การเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรและบุคลากร (3) การเฝ้าระวังและควบคุมเมื่อเกิดการระบาด (4) การสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและภาคธุรกิจ (5) การจัดการระบบปศุสัตว์ที่ปลอดโรค และ (6) โครงสร้างและการจัดการเชิงบูรณาการ ตั้งเป้าจัดการแพร่ระบาดภายใน 2 ปี ลดการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนกในสัตว์ปีกทุกชนิดทั้งในประเทศ และต่างประเทศไม่เป็นปัญหาภายใน 3 ปี ส่วนเป้าหมายในอนาคต กำหนดว่าภายใน 3 ปี จะไม่มีผู้ป่วยโรคไข้หวัดนก และมีแผนรองรับการระบาดใหญ่ของโรคไข้หวัดใหญ่ที่มีประสิทธิภาพภายใน 1 ปี

ธันวาคม 2547

ยังคงพบการแพร่ระบาดอยู่ประปราย แม้กรมปศุสัตว์มีมาตรการควบคุมและทำลายสัตว์ปีกอย่างเข้มงวด ขณะนี้เริ่มมีการระบาดครั้งใหม่ในเวียดนาม

มกราคม 2548

การระบาดในเวียดนามขยายกว้างและมีคนเสียชีวิตกว่า 10 คน กรมเห็นชอบแผนยุทธศาสตร์แก้ปัญหาไข้หวัดนก และแผนเตรียมพร้อมรองรับการระบาดใหญ่ของโรคไข้หวัดใหญ่ งบประมาณรวมเกือบ 5,000 ล้านบาทใน 3 ปี (2548 - 2550)